A 2026-os év Kosáry Domokos-díjasa: Prof. Dr. Monok István Széchenyi-díjas művelődéstörténész, könyvtáros, bibliográfus, egyetemi tanár, az MTA doktora, az MTA Könyvtár és Információs Központ főigazgatója

A Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár kezdeményezésére a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem jogelőd intézményének Szenátusa Kosáry Domokos-díjat alapított a gödöllői egyetemi könyvtár egykori tudományszervező központi könyvtár egykori tudományszervező könyvtárigazgatójának tiszteletére. Tette ezt azzal a szándékkal és elhatározással, hogy a tudós történész születésének 100. évfordulója alkalmából, a 2013-ban alapított díjjal őrizze és minél szélesebb körben bemutassa a könyvtár névadójának emberi nagyságát és tartását, azt a szellemi méltósággal és cselekvő erővel létrehozott időtálló értéket, amit Kosáry Domokos mellőztetése éveiben az egyetem–könyvtárában és egész élete során létrehozott.

2026-ban a Kosáry Kuratórium javaslatára az Egyetem Szenátusa a Kosáry Domokos-díjat prof. dr. Monok István Széchenyi-díjas irodalom- és művelődéstörténész, könyvtáros, bibliográfus, egyetemi tanár, az MTA doktora, nemzeti könyvtárunk, az OSZK korábbi főigazgatója, az MTA Könyvtár és Információs Központ jelenlegi főigazgatója részére adományozta oda több évtizedes kimagasló könyvtárszakmai tevékenysége, a kora újkori könyv- és olvasmánytörténet, valamint a magyar művelődéstörténet, a régi magyar irodalom történetének kutatásában elért eredményei, oktatói, szerkesztői, tudományszervezői és szakmai közéleti tevékenysége elismeréseként.

A rangos elismerés idén 2026. június 19-én került átadásra a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem (MATE) Szenátusának tanévzáró ünnepi ülésén az egyetemi Aulában. Az ünnepi ülésen jelen volt Kosáry Judit professor emerita, Kosáry Domokos lánya.

Monok István átveszi a díjat Gyuricza Csaba rektortól és Koósné Török Erzsébet kuratóriumi elnöktől
Fotók: Snoj Péter, MATE Médiaközpont

Az ünnepi ülés megtekinthető: https://www.youtube.com/watch?v=2U9U6V4OzCM (A Kosáry Domokos-díj átadó: 1:26 percnél kezdődik.)

Dr. Monok István gondolatai a díj átvétele alkalmából

Tisztelt Rektor Úr, Elnök Asszony, Polgármester Úr, Szenátus! Kedves Hölgyeim és Uraim!

Általában is megható dolog kitüntetést kapni, de azt gondolom, ha olyan személyről nevezték el a díjat, akit ismert az ember, még különösebb érzései vannak. Nagyon sokszor nem találkoztam Kosáry Domokossal, de kitüntetve érzem magam, hogy néhány alkalommal kicsit hosszabban is beszélhettünk. Aki nem ismerné az ő pályáját, tulajdonképpen egy olyan bölcsészt, tudóst kell elképzelni, akiről Rektor úr is beszélt a MATE teljesítménye és a tudomány értékelése kapcsán. Tehát valóban, tudomány egy van és a tudományos hozzáállás is egyféle. Nem nagyon kell ezeket rangsorba állítani. Az ő munkásságának voltak olyan évtizedei, amikor politikai okokból nem tudta tulajdonképpen a legerősebb tehetségét kibontakoztatni, akkor könyvtárban, levéltárban dolgozott, és akkor teremtette meg a magyar történettudomány máig használt alapjait.

Az ő pályája nagyon jól megmutatja, hogy nincs elszigetelt tudomány, tehát olyan, hogy magyar tudomány önmagában nem áll. Eötvös Collegistaként, egy alapvetően germános tudományos és kulturális közegben – ahogy fogalmaztak a kortársak – a francia és az angol szigetet teremtették ők tulajdonképpen meg, tehát egy sokkal tágabb horizontba kísérte a világ tudományos eredményeit, és ez meglátszik a művein is, hiszen a nagy bibliográfiája mellett a XVIII. századi Magyarország művelődéséről írott monográfiája valóban olyan nagy kaland, amelyik méltó például a francia Annales-iskolának a teljesítményéhez. Úgyhogy igazából életpályája tényleg példa, számomra is az, és azt mutatja, hogy az apró munkát el kell végezni. Hogyha az apró munkát és a tudományos alapvetést mi magunk végezzük – gép nem tudja ezt helyettesíteni –, akkor tudunk igazán komolyan szolgálatot teljesíteni úgy az elméleti tudományok, mint az alkalmazott tudományok területén, bár egyetértek Rektor úrral, hogy ez a szétválasztás igazából nem nagyon állja meg a helyét a mai világban.

Köszönöm szépen!

Dr. Monok István bemutatása, szakmai életútja a díjra történő ajánlás[1] alapján

Monok István 1956-ban született Zalamerenyén. Egyetemi tanulmányait Szegeden, a József Attila Tudományegyetemen (ma Szegedi Tudományegyetem) végezte, diplomát 1982-ben szerzett magyar-történelem szakon, és latin nyelvből speciális képzésben is részesült. 1983-ban védte meg egyetemi doktori disszertációját. Könyvtáros végzettséget 1987-ben szerzett az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. A Magyar Tudományos Akadémia doktora 2011-ben lett, egyetemi tanár pedig 2012-ben.

A szegedi Egyetemi Könyvtárban részt vett a kézirattár és a régi gyűjtemény kialakításában, az anyag rendezésében. Tanulmányai befejezésétől folyamatosan oktatott a Szegedi Tudományegyetemen régi magyar irodalomtörténetet, török kori történelmet és művelődéstörténetet. 1989-ben megszervezte a szegedi könyvtárosképzést, 1996-ban megalapította a Művelődéstörténeti Intézetet. 2008-ban Egerben, 2010-ben Szegeden, 2021-ben Sárospatakon alapította meg a Kulturális Örökség Tanulmányok képzést, és mind a mai napig részt vesz oktatásában. A doktori képzésbe művelődés- és olvasmánytörténeti programokkal kapcsolódott be Piliscsabán, Szegeden és Egerben. Meghívott professzor volt Párizs három nagy iskolájában (École normale supérieure, École pratiques des hautes études és

[1] Ajánló: Kalydy Dóra általános főigazgató-helyettes és Holl András informatikai főigazgató-helyettes (Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Informatikai Központ – MTA KIK)

École nationale des chartres a Sorbonne-on), továbbá a Bolognai, a Jyväskyläi, a Kolozsvári és az Erlangeni Egyetemeken, de tartott órákat Bécsben és Bordeauxban is. Egy évtizedig, 1999 és 2009 között volt az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója.

Monok István DSc
a Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtár és Információs Központ főigazgatója, 2013–

Fotó: MTA Könyvtár és Információs Központ

Monok István kiemelt figyelmet fordít a könyvtárak megújuló szerepére. Elkötelezett a magyar tudományos publikációk nyílt hozzáférése, a magyar nyelvű tudományos publikációk digitális archiválása és hozzáférése mellett. Nevéhez fűződik többek között a Magyar Tudományos Művek Tárának, a nemzeti tudományos bibliográfiának megújítása, az Elektronikus Információszolgáltatás Nemzeti Program kibővítése. Aktív részvételének köszönhetően 2018 óta folyamatos, évről-évre biztosított azon átmeneti szerződések megkötése, melyek tartalmazzák a konzorciumi intézmények munkatársai által jegyzett nyílt hozzáférésű publikációit. Elkötelezett a magyar tudományosság láthatóságának növelésében, melynek érdekében DOI (Digital Object Identifier) Irodát hozott létre a Könyvtárban, támogatja a hazai folyóiratok Open Journal System-re való átállását. Az elmúlt tíz évben mindent megtett azért, hogy az MTA Könyvtár és Információs Központ (MTA KIK) repozitóriuma az ország legnagyobb és legteljesebb nyílt hozzáférésű, teljes szövegű, magyar nyelvű adatbázisa legyen. Az MTA KIK 2025-ben áttért a kor legmodernebb felhő alapú könyvtári platformjára, ezzel úttörő szerepet vállalva a hazai szakkönyvtárak között.

Monok István forrásszinten az 1980-as évektől folyamatosan kutatja a magyarországi és erdélyi kora újkori olvasmány- és könyvtártörténetet. A kutatás csoportmunka, s az együttműködés eredménye közel kettőszáz kötet dokumentum, illetve ezek adatbázisa.

Tudományos teljesítménye rendkívüli. 1287 közleménye közül 1116 tudományos, 44 könyv szerzője, melyből 24 idegen nyelven jelent meg, szerkesztőként 113 könyvön dolgozott. Közel húsz könyvsorozat alapítója, és többnek ma is aktív szerkesztője. A Magyar Könyvszemle főszerkesztője volt 2025-ig, de részt vesz további öt folyóirat és öt nemzetközi lap szerkesztésében is. Öt nyelven beszél, legalább tíz nyelven olvas szakirodalmat.

Monok István figyel a határon túli magyar tudományosságra. Külön programot indított és vezet a szétszóródott régi magyar könyvtárak állományának katalogizálására, közös adatbázisba szervezésére. Korábban főtitkára volt, jelenleg társelnöke a Nemzetközi Magyarságtudományi Társaságnak. A Gróf Mikó Imre Alapítvány elnökeként (korábban

tagjaként) az Erdélyi Múzeum Egyesület tudományos programját segíti. Részt vesz az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság munkájában.

Szervezeti tagságainak, tisztségeinek felsorolása a teljesség igénye nélkül: 2018-tól az MTA Könyvtörténeti Munkabizottság elnöke (korábban tagja, titkára), 2000 óta tagja az MTA Művelődéstörténeti Bizottságának, valamint tagja volt az MTA Irodalomtudományi Bizottságának. Az Akadémia és Könyvtára 200 éves Évfordulójának Megünneplését Előkészítő Elnöki Bizottság aktív tagja, számos ünnepi kiadvány, kiállítás, szakmai program kezdeményezője.

Tagja volt több nagy könyvtár tudományos tanácsának (Strasbourg, Vatikán, Moszkva, Martin, Kolozsvár), valamint számos európai könyvtári bizottságnak. Az MTA KIK főigazgatójaként nemzetközi együttműködéseket kötött külföldi tudományos intézetekkel, szakkönyvtárakkal. 2023-ban az Akadémia Könyvtára adott otthont a LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche – Association of European Research Libraries), Európa legnagyobb szak- és kutatókönyvtárakat tömörítő szakmai szervezete éves nemzetközi konferenciájának.

Monok István a Széchenyi-, a Klaniczay- és a Bolyai-díj, az MTA Akadémiai jutalomérem, a Szily Kálmán-díj, valamint a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje mellett a francia és az olasz kultúra lovagja cím birtokosa is. Számos további hazai és határon túli egyetem, egyház, kutatóműhely, szervezet is kitüntetésben, elismerésben részesítette az évek során. A Tudással Magyarországért emlékplakettel a tudományos diákköri munkát támogató tevékenységét ismerték el.

Monok István széles körű hazai és nemzetközi tudományos, szakmai és közéleti szerepvállalása, fél évszázados rendkívül értékes munkássága a magyar könyvtáros hivatás egyik legkiemelkedőbb teljesítménye. Európa szerte ismert és elismert könyvtáros, bibliográfus, elkötelezett régi könyves szaktekintély.

„A könyvtár tudományos műhely. És minden dokumentum, ami a könyvtárakban, levéltárakban és múzeumokban van, közvagyon […] közös szellemi örökségünk. Mindannyiunk tulajdona és öröme, amely a tudományos kutatást, az oktatást és a közgondolkodást egyaránt gazdagítja.” – fogalmazott Monok István az MTA 200 éves Könyvtára ünnepi programjának alkalmából.

* * * * *

KOSÁRY DOMOKOS (1913–2007) Széchenyi-nagydíjas történész, az MTA rendes tagja, 1990–1996 között az Akadémia tizenhatodik nagy tekintélyű elnöke, a hazai és a nemzetközi tudományos élet és közélet kiemelkedő személyisége történészi állásaiból való menesztése időszakában került előbb az Országos Könyvtári Központba, majd annak megszűnése után az Agrártudományi Egyetemre. Az évek során meghatározó tudományszervező könyvtárigazgatója lett az egyetem Központi Könyvtárának, ahol 1952 október 3-tól 1957. őszi letartóztatásáig dolgozott.

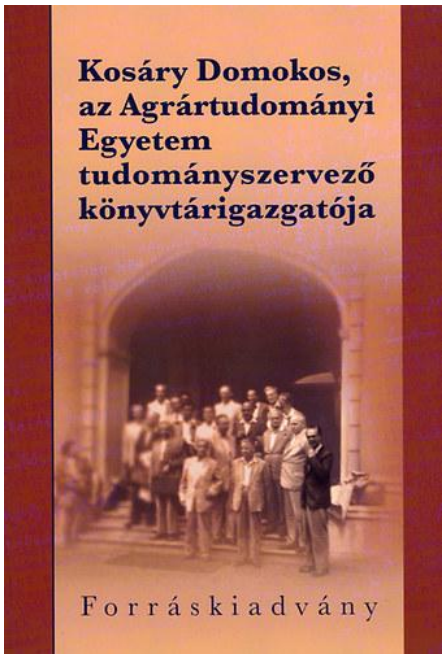
Walleshausen Gyula (1923–2010), Kosáry Domokos egykori munkatársa megfogalmazása szerint „Kosáry kiemelkedő tagja volt annak az eredeti hivatásából kiszorított csapatnak […] akik – a diktatúra afféle tudós rabszolgáiként – a tudomány iránt elkötelezetten mentették, majd gyűjteményekké rendezték a nemzet pusztuló-kallódó szellemi kincseit, s közben megszervezték, s – a történelem fintoraként – magas szintre emelték a hazai könyvtárügyet.”

Az Országos Könyvtárügyi Tanács ülése
Gödöllő, 1957. július 12–13.

Kosáry Domokos az egyetem főbejáratánál az országos tanácsülés résztvevőivel, köztük Berlász Jenő, Csapody Csaba, Haraszthy Gyula, Kovács Máté, Kőhalmi Béla, Sallai István, Sebestyén Géza…

(Kosáry jobbról az első)

A Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár által kiadott forráskiadvány, 2015.

Kosáry Domokos, az Agrártudományi Egyetem tudományszervező könyvtárigazgatója. Forráskiadvány az Agrártudományi Egyetemen, Kosáry Domokos alkalmazása alatt keletkezett, a Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltárban őrzött iratokból. Szerk. Koósné Török Erzsébet, Kissné Bognár Krisztina. Gödöllő, 2015.

Kosáry Domokos széles látókörének és tájékozottságának köszönhetően előbb önálló könyvtárosként, aztán tudományos kutatóként, majd pályázat útján kinevezett igazgatóként elévülhetetlen érdemeket szerzett a központi könyvtár szakmai, tudományos munkájának megalapozásában. Egy határozott arculatú, központi jellegű, tudományos színvonalú intézmény kialakításán dolgozott. Számos könyvtári feladatot maga tartott kézben, mint a gyarapítást, a gyűjteményszervezést, a tudománytörténeti szempontból értékes régi művek beszerzését, a tájékoztatást szolgáló segédkönyvek különgyűjteményének kialakítását, a külföldi cserekapcsolatok kiépítését, a fordítószolgálat kialakítását, az ügyrendi szabályzat kidolgozását, a könyvtárbizottság működtetését és még hosszasan sorolhatnánk. Az egyetem vezetésének mindenkori támogatásával Kosáry a könyvtárat az agrártörténeti kutatások bázisává fejlesztette. Két kutatási területet jelölt ki: 1. bibliográfia, könyvtártörténet és -módszertan; 2. agrártörténet. Szilárdan hitt ennek szükségességében és létjogosultságában. Az Agrártörténeti Munkabizottság, a máig megjelenő *Agrártörténeti Szemle Historia Rerum Rusticarum* tudományos folyóirat, a további hat jelentős könyvtári kiadványsorozat elindítása, valamint az országos szakmai rendezvények megszervezése is nevéhez kötődik. Könyvtári teendői mellett a kutatómunkáját is folytatta, melyről leginkább a *Bevezetés a magyar*

történelem forrásaiba és irodalmába című munkájának 1954-ben megjelenő második kötete tanúskodik.

A könyvtár munkájának magas színvonalát a szélesebb szakmai közvélemény is elismerte. 1957. július 12–13-án az Országos Könyvtárügyi Tanács ülésének is a gödöllői Könyvtár adott otthont. A résztvevők között jelen volt többek között Berlász Jenő, Csapody Csaba, Haraszthy Gyula, Kovács Máté, Kőhalmi Béla, Sallai István, Sebestyén Géza.

Kosáry Domokos teljes háttérbe szorítottságának időszakában, amikor nem végezhetett a választott pályája szerinti történészi kutatómunkát, könyvtárosi képzettség hiányában is nagy hozzáértéssel látta el kényszerű helyzetében vállalt feladatait. Az egész életében rá jellemző morális tartással, méltósággal tette a dolgát. Igazgatóként igyekezett kivívni és megőrizni a könyvtár rangját, tekintélyét, és elismertetni a könyvtárosok, bibliográfusok semmivel nem pótolható szerepét. Ezt erősítik tárgyilagos, reális helyzetrajzai, érvrendszerének belső logikája, melyek az éves és féléves jelentéseit, egy-egy témakörben írt feljegyzéseit, leveleit, az egyetemi tanácsüléseken való hozzászólását jellemezték nemcsak könyvtári, hanem azon kívüli, az egész egyetemet érintő kérdésekben is. Kosáry Domokos, kamatoztatva átlagon felüli képességeit, jelentősen előmozdította a hazai könyvtárügy, ezen belül az agrárkönyvtár fejlődését. „Kosáry Domokos Gödöllőn töltött éveit joggal nevezheti az egyetem és annak könyvtára a felemelkedés korának, az agrárhistoriográfia pedig dicső fejezetének.” – írta Walleshausen Gyula emlékezésében.

Gödöllői tevékenységét egy 2015-ben kiadott forráskiadvány mutatja be az Agrártudományi Egyetemen alkalmazása alatt keletkezett, a Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltárban őrzött iratok feldolgozásával, érintve az Országos Könyvtári Központban az egyetemi könyvtárak előadójaként végzett feladatait is.

Az Agrártudományi Egyetem számos tanújelét adta Kosáry Domokos megbecsülésének itt töltött évei alatt, és azt követően is. 1995-ben az egyetem díszpolgárává fogadta. A közel két évtizede nevét viselő Könyvtár főbejáratánál emléktábla idézi egyik jelentős, máig érvényes gondolatát: „Az alkalom fel nem ismerésén, a tévedésen, a bizonytalanságon a legjobb szándék sem segít […] A reális szem, a döntés és határozott cselekvés képessége viszont, akár kockázatvállalás, akár kompromisszum van soron, meg tudja sokszorozni az erőt.” – Kosáry Domokos, 1983.

KOSÁRY DOMOKOS-díj

A díj alapítása óta minden évben a könyvtári, levéltári munka szervezésében elért kimagasló eredmény, a könyvtár érdekében, a könyvtárügyért kifejtett támogatás, illetve az egyetemtörténeti és agrártörténeti kutatásokban végzett magas szintű tevékenység elismeréseként, a történettudomány területén végzett kimagasló történészi munka megbecsüléseként adományozható egyetemi és egyetemen kívüli személyiségeknek.

A Kosáry Domokos-díj egyoldalas, bronzból készült, 97 mm átmérőjű, zöld színű háttérrel 235x235 mm nagyságú keretdobozban elhelyezett érem, mely Csikai Márta Munkácsy-díjas szobrász alkotása.

Az elismerés Alapító Okirata rögzíti a díj létrehozását, az adományozás rendjét és feltételeit. A díjat öt fős kuratórium gondozza, és javasolja egybehangzó döntését követően évenkénti odaítélésre a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Szenátusának.

Gödöllő, 2026. június 19.

Koósné Török Erzsébet ny. főigazgató, a Kosáry Domokos-díj Kuratórium elnöke

Katona Adrienn a Kosáry Domokos-díj Kuratórium titkára, MATE Rektori Kabinet

Molnár Szilvia könyvtárvezető, MATE Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár